

سلسله مباحث اعتقادی

حلقه‌ی نهم

ارکان ایمان

www.ketab.ir

دکتر سید محمد کربن‌باشی

فهرست مطالب

۱۵	پیش‌گفتار
۱۹	مقدمه
۲۳	بخش اول: صبر
۲۵	فصل ۱: معنای لغوی صبر
۲۶	رابطه‌ی صبر و ایمان
۲۷	انواع و درجات صبر
۲۹	گرفتاری و آسایش نداشتن در دنیا
۳۰	عاقبت به خیری فقط با صبر
۳۱	هدیه‌ی خداوند برای حبیب خود
۳۲	تفسیر جبرئیل از صبر
۳۵	فصل ۲: صبر بر مصیبت
۳۵	حرزیت در صبر
۳۷	صبر و پاداش سالار شهیدان
۳۸	گذرا بودن صبر و جزع
۳۸	نشانه‌ی بی‌صبری
۳۹	شکایت یعقوب رضی الله عنه از خدا به مردم

- ۴۰ شکایت فقط نزد خدا
- ۴۲ سه نشانه‌ی صبر
- ۴۳ یادی از صبر زینب کبری علیها السلام
- ۴۴ امتحان «صبر» مردم از جانب خدا
- ۴۵ معنای کلمه‌ی «استرجاع»
- ۴۶ فضیلت کلمه‌ی «استرجاع»
- ۴۸ شکر خدا هنگام یادآوری بلا
- ۴۹ جبران مصیبت به خاطر صبر بر آن
- ۵۰ نزول صبر به اندازه‌ی بلا
- ۵۰ خلق صبر پیش از بلا
- ۵۱ درخواست فکرین صبر از خدا پیش از نزول بلا
- ۵۳ فصل ۳: صبر بر طاعت
- ۵۳ میل طبیعی نفس انسان به بدی
- ۵۵ مفهوم «صبر» در التزام به طاعت
- ۵۷ لزوم رابطه با ائمه علیهم السلام
- ۵۸ پاداش استقامت بر ولایت ائمه علیهم السلام
- ۶۰ صبر در غلبه بر هوای نفس
- ۶۱ صبر در برابر شهوت و غضب
- ۶۲ صبر بر غیبت امام زمان علیه السلام
- ۶۵ فصل ۴: فضیلت صبر در برابر معصیت
- ۶۶ صبر در برابر معصیت: ورع
- ۶۷ جایگاه خاص ورع در دین‌داری
- ۶۸ ورع: کشتی نجات
- ۶۹ ورع: عمل قلبی اختیاری
- ۷۰ تأثیر گناه در سلب ورع
- ۷۱ ورع، حافظ دین

۷۳	درجات ورع
۷۳	مبغوض شدن گناه برای مؤمن ورع
۷۵	پاداش بی حساب برای صابران
۷۷	بخش دوم: رضا و تسلیم
۷۹	فصل ۱: حقیقت رضا
۷۹	«رضا» هدیه‌ی خدا برای پیامبر ﷺ
۸۰	معنای دقیق «رضا»
۸۱	رضا، عمل اختیاری قلب
۸۲	مقایسه‌ی رضا با صبر
۸۳	وجه اشتراک رضا و صبر
۸۳	تفاوت رضا با صبر
۸۵	تلخی صبر و شیرینی رضا
۸۷	عظمت مقام «رضا»
۸۷	رضای اهل بیت علیهم السلام به شهادت سیدالشهدا علیه السلام
۸۸	سازگاری مقام رضا با گریه و عزا
۹۰	اوج مقام رضای سیدالشهدا علیه السلام
۹۱	جمع‌بندی مقایسه‌ی مفهوم رضا با صبر
۹۲	درجه‌بردار بودن رضا
۹۳	رضا و تسلیم: نتیجه‌ی معرفت خداوند
۹۴	اختیار خدا یا اختیار بنده؟
۹۵	رضا به قضاء تشریحی خدا
۹۷	فصل ۲: کفر و شرک در نبودن رضا و تسلیم
۹۷	توجه به فضل و عدل خدا در حق بندگان
۹۹	مورد سؤال واقع نشدن خداوند
۱۰۲	دو درجه‌ی کفر در نبودن رضا
۱۰۳	لزوم رضا به حکم خدا و رسول صلی الله علیه و آله

- ۱۰۵ امکان عقلی تفویض دین به بنده
- ۱۰۶ اثبات نقلی تفویض دین به پیامبر ﷺ
- ۱۰۸ مواردی از احکام تشریح‌شده‌ی پیامبر اکرم ﷺ
- ۱۰۹ تسلیم به پیامبر اکرم ﷺ: تسلیم به خدا
- ۱۱۰ تفویض دین به ائمه علیهم‌السلام
-
- ۱۱۳ فصل ۳: رضا: نشانه‌ی ایمان و یقین
- ۱۱۳ رضا: میوه‌ی یقین
- ۱۱۴ درخواست ایمان، یقین و رضا
- ۱۱۶ دلیل اعتماد بیش‌تر از خود به خدا
- ۱۱۸ پرده‌برداری خداوند از خیرخواهی خود نسبت به بنده
- ۱۲۰ یقین به علم، رحمت و قدرت خداوند
- ۱۲۱ مؤمن، محبوب‌ترین خلق خدا
- ۱۲۳ بی‌ایمانی به سبب نبودن رضا
- ۱۲۴ نشانه‌ی ایمان: رضا به خواست خدا
-
- ۱۲۷ فصل ۴: آثار و برکات رضا
- ۱۲۷ ۱. رضا: رأس طاعت و بندگی خدا
- ۱۲۸ ۲. مقدر شدن خیر برای بنده‌ی راضی
- ۱۲۹ راضی بودن بنده به عقوبت خدا
- ۱۳۰ تأثیر نداشتن خشنود نبودن بنده در قضاء الهی
- ۱۳۱ ۳. دوری از عجب، لازمه‌ی مقام رضا
- ۱۳۲ رابطه‌ی معکوس میان رضای از خدا و عجب
- ۱۳۳ ۴. بی‌نیازی: نتیجه‌ی تسلیم و رضا
- ۱۳۴ بی‌نیازی در قناعت
- ۱۳۵ محبوب‌ترین بنده‌ی خدا در زمان موسی ﷺ
- ۱۳۷ ۵. رفع غم و غصه در اثر رضا
- ۱۳۸ زندگی گوارا در نتیجه‌ی رضا

۱۳۹	امید به رحمت خدا نسبت به گناهان گذشته
۱۴۰	۶. آسایش بدن و آرامش روح: نتیجه‌ی رضا
۱۴۲	اجمال در طلب رزق
۱۴۳	۷. به زحمت نیفتادن در برآورده شدن حاجت: اثر رضا
۱۴۵	تسلیم شدن به اراده‌ی تکوینی و تشریحی خدا
۱۴۵	کفایت کردن بنده توسط خداوند
۱۴۶	۸. اجابت دعا: نتیجه‌ی رضا
۱۴۷	۹. رضای خدا از بنده: مهم‌ترین فضیلت رضا
۱۴۸	نشانه‌ی رضای خدا از بنده
۱۵۱	بخش سوم: توکل و تفویض
۱۵۳	فصل ۱: حقیقت توکل و تفویض
۱۵۳	معنای لغوی توکل
۱۵۴	شرط اوّل توکل
۱۵۵	شرط دوم توکل
۱۵۶	معنای لغوی تفویض
۱۵۷	دو رکن تفویض امر به خداوند
۱۵۸	توکل و تفویض، دو عمل قلبی اختیاری
۱۵۸	رابطه‌ی توکل و تفویض
۱۶۰	تعریف جبرئیل از توکل
۱۶۲	مبنای توکل بر خدا در قرآن کریم
۱۶۴	فراهم کردن اسباب با وجود یأس از آن‌ها
۱۶۵	شرک بودن اعتقاد به تأثیر استقلالی مخلوقات
۱۶۹	فصل ۲: توکل و یقین
۱۶۹	یقین، حدّ توکل
۱۶۹	تفاوت ایمان و یقین
۱۷۲	حقیقت یقین

- ۱۷۴ سفارش برای طلب یقین و اصلاح نفس
- ۱۷۵ برخی از عوامل تضعیف یقین
- ۱۷۷ تفسیر جبرئیل از یقین
- ۱۷۸ ممکن نبودن خطا در قضا و قدر الهی
- ۱۷۹ امکان استثنا از تقدیر علمی سابق
- ۱۸۰ معرفی خداوند از ربوبیت خود
- ۱۸۳ بالاترین مرتبه‌ی یقین
- ۱۸۴ مهم‌ترین موارد یقین
- ۱۸۵ یقین به خداوند
- ۱۸۵ یقین به حقانیت مرگ
- ۱۸۶ یقین به مبعوث شدن در قیامت
- ۱۸۷ یقین به حقانیت بهشت
- ۱۸۷ یقین به حقانیت دوزخ
- ۱۸۸ یقین به حساب‌رسی در قیامت
- ۱۸۸ یقین به مرگ، حساب و قدر
- ۱۹۰ خوف اهل یقین، فقط از خدا
- ۱۹۱ یقین به قدر: مبنای توکل بر خدا
- ۱۹۱ جمع‌بندی رابطه‌ی توکل و یقین
- ۱۹۳ فصل ۳: آثار و برکات توکل و تفویض
- ۱۹۳ ۱. وعده‌ی کفایت الهی به اهل توکل
- ۱۹۵ اظهار تعجب از نبود توکل
- ۱۹۶ اظهار تعجب از تفویض نکردن به خدا
- ۱۹۷ لزوم توکل و تفویض در همه‌ی حالات
- ۱۹۸ نتیجه‌ی اعتصام به خدا و خلق
- ۱۹۹ عقوبت یوسف علیه السلام به خاطر یک لحظه غفلت از خدا
- ۲۰۱ ۲. عمل فقط برای خدا و امید فقط به خدا
- ۲۰۴ ۳. چشیدن طعم ایمان از طریق توکل

۲۰۴		۴. غنا و عزت، نتیجه‌ی توکل
۲۰۶		۵. بالاترین مرتبه‌ی تقوا با توکل
۲۰۸		۶. فرار از حيله‌ی شیطان با توکل
۲۰۹		۷. توکل: درخت کمالات
۲۰۹		افضل اعمال: توکل و رضا
۲۱۱		بخش چهارم: حقایق ایمان
۲۱۳		فصل ۱: قناعت، زهد و اخلاص
۲۱۳		حدیث هدیه‌ی خدا به پیامبر اکرم ﷺ
۲۱۵		تفسیر جبرئیل از قناعت
۲۱۶		تفسیر جبرئیل از زهد
۲۱۷		معنا و حقیقت زهد
۲۱۹		زهد، نیکوتر از رضا
۲۲۰		اخلاص، نیکوتر از زهد
۲۲۱		یقین، نیکوتر از اخلاص
۲۲۱		توکل، نیکوتر از یقین
۲۲۲		شاخه‌های توکل و نردبان زهد
۲۲۳		فصل ۲: رابطه‌ی معرفت و عمل
۲۲۴		بافضیلت‌ترین عمل
۲۲۵		ارکان و حقیقت ایمان
۲۲۶		حقایق ایمان: سبب رؤیت قلبی خداوند
۲۲۷		نشانه‌های حقیقت ایمان
۲۲۷		۱. نداشتن معتدنی جز خداوند
۲۲۸		۲. بی‌رغبتی نسبت به دنیا
۲۳۰		۳. ترجیح حق مضر بر باطل نافع
۲۳۱		۴. انفاق در حال تنگ‌دستی
۲۳۲		۵. انصاف با مردم از جانب خود

پیش‌گفتار

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارزُقْنِي الْيَقِينَ
وَ حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ يَا أَرْحَمَ رَحَاءِكَ فِي قَلْبِي وَ افْطَعْ رَجَائِي عَمَّنْ سِوَاكَ
حَتَّى لَا أَرْجُو غَيْرَكَ وَلَا آتِقَ إِلَّا بِكَ.^۱

کتاب حاضر، حلقه‌ی نهم از سلسله مباحث اعتقادی است. حلقه‌ی نخست، «نور علم» و «نور عقل» می‌باشد که پایه و اساس همه‌ی معارف اعتقادی است. حلقه‌های سوم تا پنجم در بحث «توحید» و حلقه‌های ششم تا هشتم مربوط به مباحث «عدل الهی» می‌باشد.

مطابق آموزه‌های اهل بیت علیهم‌السلام دو رکن «توحید» و «عدل»، اساس دین دانسته شده‌اند. اعتقاد به این دو رکن، یک رشته آثار و نشانه‌های عملی دارد که به وجود آن‌ها، درجه و عمق اعتقادات، معلوم می‌شود. مهم‌ترین این آثار، چند عمل قلبی بسیار مهم‌اند که ریشه و حقیقت ایمان به حساب می‌آیند و سایر آثار عملی، در حقیقت، آثار این آثارند.

در این حلقه، به تشریح این ریشه‌ها می‌پردازیم که نقش حیاتی در ایمان مؤمن دارند؛ به طوری که بدون وجود این‌ها، اصل ایمان محقق نمی‌شود و درجه‌ی ایمان هر

فرد به درجه و میزان تحقق این اعمال قلبی بستگی دارد.

باید توجه داشت که صرف دانستن مطالب حلقه‌های سوم تا هشتم برای نیل به معرفت پروردگار - که رکن رکین و اساسی‌ترین محور دین داری است - کفایت نمی‌کند. ملاک، عمل به آن‌هاست که در این افعال قلبی تجلی می‌کند. آنچه در حلقه‌ی نهم آمده، بر اساس فرمایشی گران قدر از رسول گرامی اسلام ﷺ است که همه‌ی این افعال را در سخن خود جمع فرموده‌اند:

لَا يَكْمُلُ عَبْدُ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ حَتَّى يَكُونَ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ: التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَ التَّقْوِيضُ إِلَى اللَّهِ وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ وَ الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَ الصَّبْرُ عَلَى بَلَاءِ اللَّهِ.^۱

ایمان بنده به خدا کامل نمی‌شود، مگر این‌که پنج ویژگی در او باشد: توکل بر خداوند، تفویض به خدا، تسلیم نسبت به امر خدا، رضا به قضاء الهی و صبر بر بلای الهی.

مباحث این حلقه، از بحث درباره‌ی «صل» آغاز می‌گردد. در بخش اول، ابتدا حقیقت صبر و سپس انواع آن مورد بحث قرار می‌گیرد که شامل صبر بر مصیبت، صبر بر طاعت و صبر در برابر معصیت است. به مناسبت صبر در برابر معصیت، موضوع بسیار مهم «ورع» هم در همین بخش مطرح می‌گردد.

بخش دوم به بحث درباره‌ی «رضا و تسلیم» اختصاص دارد. ابتدا حقیقت رضا به قضاء الهی و سپس جایگاه اساسی آن در دین مطرح شده است. موضوع «تفویض دین به پیامبر اکرم ﷺ و امام علیؑ» نیز به مناسبت بحث تسلیم به خدا و رسول ﷺ در همین بخش طرح شده است. سپس رابطه‌ی رضا با یقین را توضیح داده‌ایم و در فصل پایانی این بخش، به بیان نه اثر از آثار و برکات رضا پرداخته‌ایم.

در بخش سوم، دو رکن دیگر ایمان یعنی توکل بر خدا و تفویض امر به او مطرح شده است. ابتدا تعریف دقیقی از این دو خصلت مهم ارائه شده و سپس به تفصیل، رابطه‌ی یقین را با توکل بر خدا توضیح داده‌ایم. فصل سوم این بخش به بیان آثار و برکات توکل

بر خدا و تفویض به او اختصاص یافته که در آن به هفت مورد از این آثار اشاره شده است.

بخش پایانی کتاب در دو فصل مطرح شده که فصل اول آن، شرح قسمت‌های باقی مانده از حدیث هدیه‌ی خدا به حبیبش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است و در فصل دوم، چهارده ویژگی مهم اخلاقی و عملی را توضیح داده‌ایم که در احادیث، حقایق ایمان خواننده شده‌اند.

به این ترتیب حلقه‌ی نهم، همه‌ی مطالب دفتر سوم کتاب عدل را با ویرایش کامل در بر می‌گیرد و جایگزین آن می‌باشد.

در مجموع می‌توان گفت که آن چه در این حلقه آمده، بیان مهم‌ترین آثار عملی و اخلاقی حلقه‌های سوم تا هشتم (توحید و عدل) است. به بیان دیگر، اگر به آن چه در این حلقه آمده، عمل شود، می‌توان گفت که مباحث شش کتاب قبلی به بار نشسته و در غیر این صورت، باید گفت که از آن مطالب، بهره‌ی کافی برده نشده است!

امیدواریم خدای منان به حرمت اربعین ابا عبدالله الحسین علیه السلام، ابتدا به نویسنده و سپس به خوانندگان عزیز و محترم، توفیق عمل به مطالب این حلقه و حلقه‌های پیشین را عنایت فرماید! خدا را به و جاهت حبیبش حضرت خانم الانبیا صلی الله علیه و آله قسم می‌دهم که این تلاش ناقابل را با امضا و تأیید مادر گرامی حضرت فاطمه‌ی معصومه علیها السلام، حضرت نجمه خاتون علیها السلام از صاحب این قلم یا نادیده گرفتن نقایص آن، به احسن وجه قبول درگاهش قرار دهد و توفیق تکمیل این حلقات را در آینده‌ی نزدیک به حقیر عنایت فرماید! آمین رب العالمین!

سید محمد بنی هاشمی

در آستانه‌ی اربعین حسینی علیه السلام

۱۴ صفر المظفر ۱۴۴۲ هـ ق

۱۱ مهر ۱۳۹۹ هـ ش